

1. Sammanfattning

Dalby kungsgård ligger i västra delen av tätorten Dalby i Lunds kommun i Skåne. Fastigheten ägs av staten och förvaltas av Statens fastighetsverk, Mark. Dalby Norreskogs naturreservat som ingår i fastigheten förvaltas av Länsstyrelsen. Gården fungerar som arrendegård.

Fastigheten består av åkermark samlad i ett stort ägoblock väster och gårdsbebyggelsen, samt betesmark i Dalby hage. Gårdsbebyggelsen ligger samlad i fastighetens östra del, inne i byn Dalby bredvid den tidigmedeltida Heligkorskyrkan. Gårdens mangårdsbyggnad har ursprung i medeltiden, liksom en magasinsbyggnad och ett häststall som ligger på var sida om gårdsplanen. Till gården hör också ekonomibygnader från andra halvan av 1700-talet, 1800-talet och 1900-talet, samt en arbetarbostad från 1960-talet. Kungsgårdens markinnehav har delvis kontinuitet sedan medeltiden. Åkermarken närmast väster om gårdsbebyggelsen har sannolikt varit i gårdens ägo sedan tidig medeltid. Detsamma gäller betesmarken i Dalby hage. Åkermarken i övrigt har tillförts gården genom skiften under 17-1800-talen.

Dalby kungsgårds historia sträcker sig långt bak i tiden. På platsen har det funnits en kungsgård åtminstone sedan tidig medeltid då Heligkorskyrkan uppfördes. Den medeltida kungsgården låg väster om kyrkan. Redan några år efter det att kyrkan uppfördes 1060 bildades en klosterorden på platsen, och man tror att denna under 1100-talet övertog delar av kungsgården. I början av 1200-talet påbörjades uppförandet av ett nytt klosterkomplex norr om kyrkan. Anläggningen bestod av längor runt en fyrkantig gård. Av dessa längor finns den västra längan bevarad, och den utgör idag mangårdsbyggnad på Dalby kungsgård. I samband med reformationen sekulariserades klostret och gården kom i den danska kronans ägo där den utgjorde centrum i Dalby klostrets län. Efter Roskildefreden 1658 blev gården svensk kungsgård och den arrenderades ut. På Dalby kungsgård har hästhållning varit en viktig verksamhet ända sedan medeltiden. Under 16-1700-talen var Dalby tillsammans med Flyinge ett betydande kungligt stuteri.

Dalby kungsgård representerar en viktig del av kulturarvet, sett ur ett såväl lokalt, regionalt, nationellt som skandinaviskt perspektiv. Fastigheten med gårdsbebyggelse, åkermark och hagmark utgör en historisk enhet med lång hävd. Gårdens historia sträcker sig tillbaka till tidig medeltid, kanske vikingatid, och den är idag ett levande jordbruk med tusenårig kontinuitet. Heligkorskyrkan är den äldsta stående stenkyrkan i Sverige, och den tillhörande tidigmedeltida kungsgården var troligen det första profana byggnadskomplex som uppfördes i sten i Skandinavien. Byggnadsmaterial från denna kungsgård har återanvänts i de idag befintliga ekonomibygnaderna. Komplexet Dalby kungsgård och kyrka är också ett uttryck Dalbys betydelse i 1000-talets kyrkliga och världsliga politik. Den danske kungen Sven Estridsen hade återkommande sitt residens på den tidigmedeltida kungsgården, och hans son kung Harald Hein är begravd i Heligkorskyrkan. Gårdsbyggnaderna med sin välbevarade karaktär speglar tydligt utvecklingen från medeltidens klosteranläggning till dagens aktiva jordbruk. Även markinnehav och brukande har lång kontinuitet. Åkermarken närmast gårdsbebyggelsen samt betesmarken i Dalby hage är historiskt knuten till Dalby kloster och kungsgård sedan medeltiden.

Grunden för att kunna behålla kungsgårdens kulturhistoriska värden är en fortsatt jordbruksdrift. Det brukade, öppna landskapet, hävdandet av betesmarken och de aktivt använda ekonomibygnaderna är en förutsättning för förståelsen av kungsgårdens historia och värde. Det statliga ägandet av Dalby kungsgård har lång kontinuitet och historisk hävd, och gården ska fortsatt stå under statlig förvaltning. Bebyggelsen ska förvaltas och användas på ett sätt så att dess stora kulturhistoriska värden bevaras.